

Mistrz Tradycji

– twórczyni ludowa Teresa Sobota z Olszowej



W ramach programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pt. „Kultura ludowa i tradycyjna”, Fundacja „Dla Dziedzictwa” uzyskała dofinansowanie na realizację w 2022 r. projektu pt. „Mistrz Tradycji – twórczyni ludowa Teresa Sobota z Olszowej”.

W ramach zadania, twórczyni ludowa Teresa Sobota z Olszowej (gm. Ujazd) nauczy kroszonkarstwa 5 uczniów, którzy zostaną wyłonieni w toku przeprowadzonej rekrutacji. Mistrzyni będzie przewodnikiem ucznia, który musi się zagłębić w tożsamość własnej rodziny i wypracować swój unikatowy wzór kroszonki. Stanie się on jego znakiem rozpoznawczym, odciskiem palca. Projekt ma pobudzić potencjał, kreatywność i sięgnąć w pokłady rodzinnej pamięci ucznia, a nie stanowić kalkę przenoszenia wzoru narzuconego przez Mistrza.



JAKIE MAMY CELE?

Naszym celem jest międzypokoleniowy przekaz tradycji wykonywania kroszonki opolskiej techniką rytowniczą. Kroszonkarstwo opolskie w 2019 r. zostało wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego prowadzoną przez Narodowy Instytut Dziedzictwa i Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Procesem transmisji tej tradycji zajmie się pani Teresa Sobota, która jest jedyną kroszonkarką i twórczynią ludową z gminy Ujazd, zarejestrowaną w Stowarzyszeniu Twórców Ludowych – Oddział Opole.

Główne cele projektu zakładają:

- wsparcie procesu transmisji w obrębie wspólnoty kulturowej mieszkańców gm. Ujazd, w której jest potencjał na wykształcenie nowych twórców ludowych wśród młodzieży, która w rodzinnych domach ma kontakt z tradycją zdobienia jaj wielkanocnych techniką rytowniczą;
- kontynuację i przekazanie kroszonkarskich tradycji i podtrzymanie międzypokoleniowego przekazu, poprzez naukę wytwarzania metodą rytowniczą tradycyjnych opolskich kroszonek w tzw. wzór opolski oraz przenoszenie wzorów z kroszonek na płótno lub porcelanę przy użyciu dostępnych na rynku mazaków do tkanin i porcelany;
- dokumentację poszczególnych etapów procesu kształcenia uczniów. Zadanie zakłada bowiem działania o charakterze promocyjnym (publikacja zdjęć, tekstów, filmów dokumentujących proces przekazywania wiedzy).

Rezultatem realizacji projektu będzie wzmocnienie wspólnoty depozytariuszy kultywujących kroszonkarstwo opolskie w gminie Ujazd, przeciwdziałanie zanikowi tej tradycji, a także zachęta dla osób młodych (uczników), do określenia siebie jako „twórcza ludowy”. W intencji Fundacji „Dla Dziedzictwa” jest też szeroko rozumiana promocja dziedzictwa niematerialnego Śląska Opolskiego.



TERESA SOBOTA – MISTRZ TRADYCJI

W 2021 r. Teresa Sobota świętowała 40-lecie udokumentowanej twórczości ludowej. Jest znaną opolską kroszonkarką a swoje dzieła tworzy głównie techniką rytowniczą, choć jej specjalnością jest również trawienie jajek kwasem. Kroszonki drapie (ostatnio również maluje) przez cały rok. W swoim domu stworzyła izbę regionalną, w której większość zgromadzonych w niej rzeczy to pamiątki rodzinne. Teresa Sobota jest niezwykle osobą, pełną energii i z ogromnym bagażem cierpliwości oraz życzliwości, który w tej pasji jest mocnym fundamentem.

Teresa Sobota od 1996 r. należy do Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Mieszka w Olszowej (gmina Ujazd, powiat strzelecki). Jest jedyną twórczynią ludową z legitymacją STL-u z gminy Ujazd. Od najmłodszych lat ozdobi jajka techniką rytowniczą oraz wytrawia kwasem. Techniki i wzornictwa nauczyła się od swojej matki, a ta – od babki. Jaja ozdobi od najmłodszych lat. Swoją pasję przekazała dzieciom, które odnoszą sukcesy w konkursach kroszonkarskich.

Od 1980 r. bierze udział w konkursach kroszonkarskich, uzyskując nagrody i wyróżnienia. Jej prace znajdują się w niektórych muzeach w kraju i w zbiorach prywatnych w kraju i za granicą.

Twórczyni chętnie dzieli się wiedzą i umiejętnościami – bierze udział w warsztatach, targach i jarmarkach. Ma talent, charyzmę i altruizm. Wraz z najbliższą rodziną kultywuje wiele miejscowych tradycji wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, takich jak: kroszonkarstwo opolskie (wpis w 2019 r.), układanie dywanów kwiatowych (wpis na listę krajową w 2020 r. i na listę UNESCO w 2021 r.), wysiewanie serc i krzyży na polach (wpis w 2020 r.), robienie krzyżyków z palmy wielkanocnej (wniosek złożony w grudniu 2021 r.), wyplataniem wieńców dożynkowych i bukietów w święto Matki Bożej Zielnej (wniosek w przygotowaniu).

Jako twórczyni – jest otwarta na coraz to nowe środki wyrazu. Eksperymentuje z fotografią oraz nowymi metodami zdobienia porcelany i malowaniu wzoru z kroszonek na płótnie i drewnie. W wolnych chwilach również maluje.

Za swoją działalność i osiągnięcia na polu kultury otrzymała wiele nagród, w tym m.in. Laur Ziemi Strzeleckiej (2002), nagrodę Marszałka Województwa Opolskiego dla animatorów kultury (2019). Udziela się też społecznie i samorządowo. Wiele czasu poświęca na zagospodarowanie własnej posesji, za co m.in. otrzymała w 2012 r. wyróżnienie w konkursie „Opolskie Kwitnące” i rok później III miejsce w konkursie Piękna Wieś Opolska” w kategorii „Najpiękniejsza zagroda wiejska”. Obecnie walczy o utworzenie Izby Tradycji w Olszowej, która z czasem stanie się centrum lokalnego dziedzictwa niematerialnego Ziemi Strzeleckiej.



PROGRAM SZKOLENIA

Mistrz Tradycji przeszkoli 5 uczniów, przy czym pierwszeństwo w naborze będą mieli uczniowie z terenu gminy Ujazd. Szkolenie będzie trwało 7 miesięcy – od maja 2022 r. do grudnia 2022 r., minimum 20 h w miesiącu. Warsztaty będą odbywały się w soboty w godz. 10.00 – 17.00 w domu pani Teresy Soboty, przy ul. Wiejskiej 13 w Olszowej, w jej prywatnej Izbie Tradycji.

Szkolenie będzie przekazem wiedzy i umiejętności osobom szczególnie zainteresowanym praktyczną kontynuacją sztuki zdobienia jaj techniką rytowniczą.

Warsztaty składać się będą z części:

- teoretycznej, podczas której uczestnicy poznawać będą metody przygotowania wydmuszek, narzędzi rytowniczych, a także barwienia jaj. Prowadząca opowie również o tradycyjnych wzorach opolskich, pokaże inne techniki zdobienia jaj wielkanocnych oraz przekaze podstawowe wiadomości z zakresu BHP przy pracy;
- praktycznej, gdzie uczestnicy będą uczyć się techniki wykonywania wydmuszek, ich barwienia i zdobienia metodą rytowniczą, a także przenoszenia własnego wzoru na inne materiały (drewno, plastik, ceramikę, porcelanę).



Efektom wieńczącym warsztaty będzie film dokumentalny oraz ekspozycja zdjęć zrobionych podczas projektu. Mistrz Tradycji zakłada indywidualne podejście do uczniów. Każdemu z osobna poświęci czas i wskaże drogę do odnalezienia własnego wzoru kroszonki. Na zakończenie procesu szkolenia, w dniu 15 grudnia 2022 r. podczas konferencji prasowej przewidziana jest prezentacja dzieł uczniów (w ujęciu indywidualnym oraz pokaz zbiorczy).



REKRUTACJA UCZNIÓW

Mistrz Tradycji Teresa Sobota z Olszowej przeszkoli 5 uczniów wyłonionych w procesie rekrutacji zgodnie z regulaminem rekrutacji dostępnym na witrynie internetowej www.dladziedzictwa.org w zakładce Mistrz Tradycji. Chętni proszeni są o wypełnienie formularza wraz z załącznikami oraz zapoznanie się z regulaminem rekrutacji. Wypełnione formularze prosimy przelać na adres Fundacji „Dla Dziedzictwa”: biuro@dladziedzictwa.org (oraz w formie papierowej pocztą na adres: Fundacja „Dla Dziedzictwa”, 45-071 Opole, ul. Armii Krajowej 22/8).

Zgodnie z regulaminem, kandydat na ucznia powinien posiadać podstawową wiedzę nt. kroszonek, a także powinien wykazywać chęć do nauki i determinację w doskonaleniu umiejętności kroszonkarskich. Swoje umiejętności kandydat deklaruje podpisując deklarację uczestnictwa w projekcie (załącznik nr 2 regulaminu rekrutacji).

Wybór uczniów zostanie dokonany zgodnie z określonymi w regulaminie kryteriami naboru, wśród których są: zdolności plastyczne i manualne, rodzinne tradycje kroszonkarskie, czy udział w konkursach kroszonkarskich. Pierwszeństwo w naborze mają mieszkańcy Olszowej i gminy Ujazd. Zgodnie z decyzją Prezesa Fundacji „Dla Dziedzictwa”, ostateczny głos w wyborze kandydata na ucznia należeć będzie do Mistrza Tradycji pani Teresy Soboty. Podczas procesu rekrutacji przestrzegana będzie zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasada równości szans kobiet i mężczyzn. Uczniowie też zdecydują czy zajęcia Mistrza Tradycji ma prowadzić w języku polskim, czy gwarą śląską.

www.dladziedzictwa.org





Opracowanie: Fundacja „Dla Dziedzictwa”

Fotografie: Błażej Duk, Ewelina Skut, Fundacja „Dla Dziedzictwa”

Opracowanie graficzne: Ewelina Skut



**FUNDACJA
DLA DZIEDZICTWA**



**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Kultura Ludowa i tradycja”.

Partnerzy projektu:

